

УДК 343.98

ДАВИДЕНКО Валерій,

к. ю. н., доцент, доцент кафедри загальноправових дисциплін
Київського національного торговельно-економічного університету

ПОДОЛАННЯ ПРОТИДІЇ РОЗСЛІДУВАННЮ НАСИЛЬНИЦЬКИХ ЗЛОЧИНІВ СЕРЕД ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Проаналізовано причини та умови кругової поруки й приховування військових злочинів, розроблено пропозиції щодо діагностики і прогнозування несприятливих слідчих ситуацій та впливу на їх подальший перебіг, а також профілактичної роботи слідчого.

Ключові слова: протидія досудовому розслідуванню, кругова порука, насильницькі злочини, нестатутні взаємовідносини, приховування злочинів, слідча ситуація, профілактична робота слідчого.

Давиденко В. Преодоление противодействия расследованию насильственных преступлений среди военнослужащих. Проанализированы причины и условия круговой поруки и сокрытия военных преступлений, разработаны предложения по диагностике и прогнозированию неблагоприятных следственных ситуаций и влияния на их последующее течение, а также профилактической работы следователя.

Ключевые слова: противодействие досудебному расследованию, круговая порука, насильственные преступления, неуставные взаимоотношения, сокрытие преступлений, следственная ситуация, профилактическая работа следователя.

Постановка проблеми. За сучасних умов серед проблем державного будівництва особливого значення набувають питання забезпечення високої бойової готовності та належної боєздатності військ, що надзвичайно важливо в умовах неоголошеної збройної агресії Російської Федерації проти України.

Відповідно до ст. 17 Конституції України, оборона країни, захист її суверенітету, територіальної цілісності та недоторканості покладається на Збройні Сили. При цьому держава забезпечує соціальний захист громадян, які перебувають на службі у них та в інших військових формуваннях [1].

Відповідно до статистичних даних Головної військової прокуратури України, останніми роками спостерігається тривожно високий

рівень злочинів, вчинених військовослужбовцями, як загально-кримінального характеру, так і проти порядку проходження військової служби. За 2017 р. було розпочато 18690 кримінальних проваджень за злочини, вчинені військовослужбовцями. У 2016 р. було розпочато 19498 проваджень. Не менше тривожною обставиною є рівень насильницької злочинності серед військовослужбовців. У 2017 р. було розпочато 90 досудових розслідувань за вчинення кримінальних правопорушень проти підлеглості. У 2016 р. таких злочинів було зареєстровано 112 [2].

Приблизно на одному рівні залишаються й порушення статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями за відсутності відносин підлеглості (так звана «дідівщина»). У 2017 р. було направлено до суду 40 кримінальних проваджень за такі злочини. У 2016 р. цей показник складав 45 кримінальних проваджень [2].

Військові злочини характеризуються високим ступенем латентності. Командири приховують значну їх частину з метою показового благополуччя у підрозділах, а отже, й безперешкодного кар'єрного зростання. Ця обставина суттєво занижує статистику реального рівня злочинності серед військовослужбовців.

В детермінації із зазначеною категорією злочинів перебувають стосунки між військовослужбовцями, їх фізичний та психологічний стан, рівень згуртованості і взаємодопомоги, а через те бойової готовності і боєздатності Збройних Сил в цілому.

Об'єктивні труднощі розв'язання окреслених проблем пов'язані зі складною економічною та військовою ситуацією в Україні. Крім того, поза увагою науковців залишались криміналістичне забезпечення розкриття та розслідування військових злочинів, лише останні 10 років ця проблема активно розглядається у ґрунтовних наукових дослідженнях. Перед вченими постало актуальне завдання комплексного науково-обґрунтованого розв'язання проблем розслідування військових злочинів, зокрема й оптимального застосування криміналістичних засобів впливу для подолання протидії розслідуванню насильницьких злочинів серед військовослужбовців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі питання наукового забезпечення розслідування військових злочинів стали предметом дослідження В. П. Бодаєвського, В. В. Бондарева, А. Г. Воєводи, В. В. Давиденка, С. І. Дячука, Є. Б. Пузиревського, М. М. Сенька, О. С. Ткачука, М. І. Хавронюка, В. О. Шамрая [3–12] та інших українських вчених-юристів. Однак розглянуті роботи стосуються здебільшого проблем методики розслідування окремих військових злочинів, кримінологічних, організаційно-правових та управлінських аспектів забезпечення законності у військових формуваннях, детально не висвітлюють питання подолання протидії їх розслідуванню, причин, умов та обставин, які їй сприяють.

Мета статті – дослідити проблеми та сформулювати пропозиції щодо оптимального подолання протидії розслідуванню насильницьких злочинів серед військовослужбовців.

Матеріали та методи. Основою методології дослідження є сукупність загальнонаукових, філософських та спеціальних юридичних методів та принципів. У процесі роботи використано діалектичний, формально-догматичний, порівняльно-правовий методи, а також метод структурного та системного аналізу. Основні положення та висновки статті ґрунтуються на підставі емпіричного дослідження, особистих спостережень, прокурорсько-слідчого досвіду автора в системі військових прокуратур, опрацювання наукових публікацій, аналізу юридичної літератури та законодавчих актів.

Результати дослідження. Гносеологічну основу в роботі слідчого складає пошуково-пізнавальна діяльність із дотриманням положень законів, застосуванням досягнень науково-технічного прогресу, практики інтелектуального протистояння правоохоронців злочинному світу. Таким чином, невід’ємною складовою досудового розслідування злочинів як стадії кримінального провадження, є подолання протидії зацікавлених осіб їх розкриттю та розслідуванню у самих різноманітних її проявах.

Серед кримінологічних чинників девіантної поведінки у військовому середовищі науковцями недостатньо уваги приділялось елементам кримінальної субкультури, які в 60-х роках минулого століття внаслідок мобілізаційної політики радянської влади потрапили із злочинного середовища у військові підрозділи Збройних сил СРСР, де адаптувались, створили негативний конфліктний характер у солдатських колективах під час проходження військової служби. Це завдало невинуватої шкоди порядку питань дисципліни і правопорядку та міжособистісним стосункам у військовому середовищі, наділивши їх негативними явищами, які раніше у таких жорстоких проявах не спостерігались.

Результат аналізу юридичної літератури та окремих законодавчих актів дає підстави для висновку про різноманітні прояви насильницької протиправної поведінки серед військовослужбовців, що існували з прадавніх часів, проте набули якостей кримінальної субкультури після прийняття Закону СРСР «Про загальний військовий обов’язок» від 12 жовтня 1967 р., яким було дозволено призов на військову службу осіб, котрі раніше відбували покарання у місцях позбавлення волі [4; 9; 13–14].

Разом із такими новобранцями у військові підрозділи і частини відбулась експансія неформальних традицій «кримінального світу», яка згодом стала детермінантом формування жорстких та зухвалих форм протиправної поведінки і в Збройних Силах України [5, с. 168].

За результатами опитування дослідниками проблем військової злочинності працівників військових прокуратур, 74,8 % із них вважають, що порушення статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями – це традиційне продовження протиправних форм стосунків

у нових якостях, започаткованих за межами позитивних загально-суспільних відносин. На думку 68 % опитаних, «дідівщина» можлива й тому, що окремі командири вважають її сталою формою збереження порядку в армії, а отже, приховують такі злочини. На високому рівні латентності, характерному для військових злочинів, наголосили 94 % респондентів [15].

Цікавими з наукової точки зору та небезпечними з правової є думки опитаних солдат і сержантів, 22,1 % яких вважає, що військова служба – це даремно втрачений час, 35,5 % – налаштовані терпіти та мовчки сприймати насильницькі прояви, 65,8 % – готові приховувати злочинну поведінку інших солдат через боязнь осуду чи помсти за співпрацю з військовою прокуратурою. Також 16,9 % опитаних вважають «дідівщину» нормальним явищем, яке готові підтримувати в майбутньому, 45 % – акцентували увагу на байдужості командирів до проблем службового, особистого характеру підлеглих, 5 % – наважились засвідчити, що окремі командири приховують злочини підлеглих за винагороди, а 7 % – похизувалися, що про військові злочини скаржаться лише «стукачі» і «криси», які живуть «не по поняттям» [15]. Отже, остання категорія із опитаних солдат – найбільш небезпечна, бо позиціонуючи себе як носіїв кримінального жаргону та понять, є активними порушниками дисципліни та правопорядку (лідерами у мікросередовищі) і готові активно формувати кругову поруку й протидіяти розкриттю та розслідуванню злочинів.

Таким чином, насильницька злочинність та протидія розслідуванню значною мірою базуються на понятійному змісті кримінальної субкультури у всіх її негативних і шкідливих проявах. Слушною є думка В. Ф. Пирожкова, що за своєю суттю кримінальна субкультура агресивна, втручається у культуру офіційну, зламуючи її, девальвуючи її цінності й норми, вживлюючи в ній свої правила й атрибутику [16, с. 109].

Більш докладному висвітленню проблемних аспектів дослідження сприятиме аналіз кримінологіко-криміналістичної характеристики насильницьких злочинців з числа військовослужбовців. За результатами опитування офіцерів військових прокуратур, а також вивчення кримінальних проваджень із вчинення військових, зокрема й насильницьких злочинів, з'ясовані елементи типової характеристики особи насильницького злочинця.

Це, насамперед, молоді чоловіки (військовослужбовці строкової служби, за контрактом, молодші офіцери), віком 19–30 років, агресивні, з прагненнями лідерства, самоствердження й удаваної переваги над іншими, зухвалі, з досвідом протиправної поведінки. Для військовослужбовців строкової служби й за контрактом також типовими є недоліки у вихованні, низький рівень освіти та участь у неформальних молодіжних угрупованнях до призову на службу.

Відповідно до ст. ст. 11, 58 Статуту внутрішньої служби Збройних сил України, офіцери зобов'язані показувати приклад дисциплінованості, неухильного виконання вимог законодавства, відповідають

за бойову, мобілізаційну готовність і дисципліну [17]. Але викликають занепокоєння середньостатистичні показники, відповідно до яких серед військових, які вчинили злочини, кожний п'ятий – офіцер [15].

З цього ж приводу варто погодитися з думкою В. Є. Емінова про те, що злочинець-офіцер – це сформована особистість холеричного темпераменту, із досвідом агресивно-насильницької поведінки, виключно корисливими спонуканнями, пов'язаними також і з кар'єристськими прагненнями. Це особи, які відчують й побічний вплив на підсвідомість представниками кримінального світу, з усталеною психологією «временщика», байдужі до проблем підлеглих та армії загалом. У злочинців строкової служби В. Є. Емінов виокремлює такі особливості: особистісна несформованість, нестійка холерична психіка, міцний фізичний стан, схильність до лідерства у неформальному середовищі, досвід підліткової агресивно-насильницької поведінки, а також вживання спиртних напоїв, наркотиків. Характеризуючи правопорушників-військовослужбовців контрактної служби, цей автор підкреслює недоліки їх професійного відбору для служби за контрактом, пияцтво, меркантильне ставлення до товаришів по службі, цивільних осіб, військової служби загалом [18, с. 260–269].

Враховуючи типові характеристики військовослужбовців-правопорушників, доцільно зазначити, що ці особи найбільш вразливі об'єкти до впливу кримінальної субкультури та її носіїв, у формуванні та реалізації методів протидії розкриттю та розслідуванню зазначеної та інших категорій злочинів.

Щодо форм та способів протидії розслідуванню злочинів, а отже, й криміналістичних проблем їх подолання, першими в Україні почали проводити ґрунтовні комплексні дослідження Р. М. Шехавцов та О. В. Александренко. Протидію розслідуванню вони розглядають як своєрідний різновид злочинної діяльності, спрямованої на перешкоджання встановленню обставин злочину та винності осіб, які його вчинили. Вибір засобів подолання протидії залежатиме від причинно-наслідкових, просторово-часових зв'язків між способом вчинення і приховування злочину [19, с. 16]. Сучасна злочинна діяльність характеризується активною протидією як в процесі досудового розслідування, так і здійснення правосуддя в цілому, відрізняється масштабністю, системністю та професіоналізмом, представляє собою систему прийомів, методів і засобів перешкоджання досягненню завдань кримінального судочинства та у підсумку – боротьбі зі злочинністю [20, с. 14–15].

В узагальненому вигляді протидію розслідуванню насильницьких злочинів серед військовослужбовців можна охарактеризувати як сукупність навмисних протиправних та інших дій або бездіяльність суб'єктів злочину, або інших зацікавлених у цьому осіб, спрямованих на перешкоджання встановленню об'єктивної істини у кримінальному провадженні суб'єктом розслідування у його діяльності з виявлення, розкриття та розслідування події злочину.

За рівнем складності способи протидії можна розподілити на прості та складні, що залежить від сукупності застосованих прийомів. Типовими способами протидії поодиноким злочинцям, після вчинення корисливо-насильницького злочину, є 1–3 прийоми. Проте для організованих злочинних груп характерні комплексні заходи протидії, що можуть містити до 10–12 прийомів, як одноразових, так і тривалого характеру [21, с. 86–87].

Отже, знання слідчим типових способів розглядуваних видів протидії конкретними її суб'єктами, насамперед – матиме пізнавальне значення й у підсумку збагатить арсенал можливостей щодо їх нейтралізації.

Більш докладному висвітленню типових способів протидії розслідуванню військових злочинів та їх нейтралізації сприятиме аналіз окремих елементів, що формують несприятливі слідчі ситуації за таких умов розслідування, з'ясованих за результатами опитування працівників військових прокуратур, а саме:

- командування намагається самостійно з'ясувати всі обставини правопорушення, розшукати винну особу (в разі її переховування), через що втрачається ефективність розшукових заходів через їх непрофесійність;

- має місце незацікавленість командування своєчасно повідомляти про подію вище командування, правоохоронні органи тощо;

- з метою приховування нестатутних взаємовідносин, відсутності винуватця події через самовільне залишення ним місця служби, викрадення або пошкодження ним військового майна, складаються фіктивні медичні документи, документи про відрядження, окремих військовослужбовців переміщують для несення служби на віддалені об'єкти, госпіталізують, складають акти списання майна та ін.;

- з очевидцями події злочину, особами, які можуть викрити обставини, проводять бесіди, а до найбільш принципових застосовують різні форми залякування та примусу, відправляють у відрядження, зокрема у зону ведення бойових дій та ін.

Типовою ознакою, що ускладнює виявлення події злочину, є непринципова поведінка окремих потерпілих від насильства. Через хибне розуміння військової товарищескості, традицій та звичаїв мікросередовищної субкультури, страх помсти або осуду з боку правопорушників чи товаришів по службі, такі військовослужбовці (а це переважно молоді солдати) приховують факти побиття. У разі звернення за медичною допомогою наявні тілесні ушкодження пояснюють як побутові травми.

Таким чином, суб'єктами зазначеного різновиду протидії виявленню та розкриттю насильства серед військовослужбовців можуть бути не лише правопорушники, але й представники військового управління, а подекуди й потерпілі.

Діяльнісні складові у поведінці таких осіб переходять від прихованої протидії (приховування події злочину) до різноманітних форм перекручування та фальсифікації його обставин на стадії досудового розслідування. З боку військового командування та управління це може відбуватися у таких формах:

- на початковій стадії досудового розслідування окремі командири та начальники проводять власне неофіційне розслідування, що негативно впливає на настрої і переконання військовослужбовців, шкодить передбаченим ст. 2 Кримінального процесуального кодексу (КПК) України завданням офіційного кримінального провадження;

- незацікавленість командування у з'ясуванні дійсних обставин злочину (порушення), особливо коли це відбулось через байдужість чи бездіяльність самих командирів або безпосередньої їх участі у протиправних діях;

- перешкоджання встановленню або приховуванню обставин, причин і умов, які сприяли вчиненню злочину наданням слідчому фіктивних документів, необ'єктивних звітів, характеристик, викривленої офіційної інформації про злочин;

- при проведенні окремих слідчих (розшукових) дій на території військової частини (гарнізону) – навмисне ускладнення роботи слідчого шляхом незабезпечення умов для його ефективної роботи й побуту;

- ненадання або несвоєчасне надання слідству самостійно виявлених речових доказів, інформації щодо перебування окремих осіб тощо.

За окремих умов та обставин, діяльність або бездіяльність командування формує зовнішній шар прихованої кругової поруки та інших перешкод.

Внутрішні складові протидії розслідуванню, зокрема й кругової поруки, базуються на поведінці особового складу підрозділів та молодших офіцерів, утягнутих в її «тенета». Центром кругової поруки є неформальний лідер або особа, яка вчинила протиправні дії за підтримки ближчого оточення та активних порушників військової дисципліни. В подальшому вони чинять тиск на інших членів колективу для приховування злочину або необ'єктивного висвітлення його обставин.

Більш типовими складовими такої форми протидії можуть бути:

- різноманітні форми психічного та фізичного насильства;
- знищення речових доказів та інших джерел доказової інформації;

- приховування доказової інформації як форма протидії із хибного розуміння військової товариськості, корпоративних інтересів, сформованих традицій та звичаїв кримінальної субкультури у неформальному мікросередовищі військового підрозділу [18, с. 110–111; 19, с. 328–331].

З наукової точки зору не менше цікавою є типова поведінка таких осіб у ході проведення з ними вербальних слідчих дій. За результатами

опитування військових юристів та вивчення кримінальних проваджень з'ясовано, що під час проведення допитів підозрюваних або інших осіб, які намагаються надати неправдиву інформацію, типовими є:

- висунення та відстоювання неправдивого алібі;
- давання неправдивих або частково правдивих показань у ході допитів;
- обмова інших осіб для заплутування чи затягування розслідування;
- самообмова особою, яка не винна або винна частково, проте через підкуп, погрози чи шантаж змушена всю провину взяти на себе;
- психологічний вплив та спроби прихованого залякування й погроз на іншого допитуваного у ході одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб;
- симуляція захворювань, психічних розладів з метою уникнення покарання;
- спроби зацікавлених осіб викрасти або знищити речові докази, матеріали кримінального провадження.

Залежно від певних ситуативних обставин, на окремих етапах досудового розслідування можуть бути застосовані і інші форми протидії розслідуванню з боку зацікавлених осіб. Типовими можуть бути дії родичів або близьких друзів підозрюваного, спрямовані на підкуп чи шантаж працівника правоохоронного органу, різноманітних погроз безпосередньо йому чи членам родини.

Аналізуючи типові способи протидії розслідуванню злочинів проти встановленого порядку взаємовідносин між військовослужбовцями, доцільно зазначити, що на сучасному етапі розвитку криміналістична тактика здатна ефективно протистояти формам протидії, що становить об'єктивну складову її подолання.

Її суб'єктивною складовою мають стати професійна обізнаність слідчого, бездоганне дотримання положень закону, етичні та психологічні засади, недопущення корупції та зловживань чи інших порушень у службовій діяльності.

Цілком слушною є думка В. П. Бахіна, що для вироблення засобів тактичного подолання протидії розслідуванню найбільш важливим є максимальний аналіз і конкретизація способів її здійснення [22, с. 38–39]. А отже, в межах складної, несприятливої конфліктної слідчої ситуації слідчому доцільно застосувати ефективний функціональний метод криміналістики – діагностичний, проаналізувати властивості, стан, особливості, слабкі місця й суперечності протидіючих осіб, а надалі використати оптимальні прийоми подолання протидії.

Насамперед, доцільно застосувати правові засоби переконання й попередження про кримінальну відповідальність за протиправні діяння проти правосуддя, передбачену статтями 384, 385, 386, 387 Кримінального кодексу (КК) України.

Військових службових осіб, що намагаються перешкоджати розслідуванню військового злочину, також необхідно попередити про кримінальну відповідальність за недбале ставлення до військової служби (ст. 425 КК України), бездіяльність військової влади (ст. 426 КК України), перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень (ст. 426 КК України). За необхідності, військова службова або інша особа може бути попереджена про кримінальну відповідальність й за інші передбачені КК України суспільно небезпечні винні діяння (або бездіяльність), які вони мають намір чи погрожують вчинити.

Крім роз'яснення правових наслідків щодо поведінки конкретних осіб, не менш ефективними можуть бути такі тактичні прийоми впливу на них під час проведення допитів:

- налагодження дієвого психологічного контакту;
- з'ясування причин та мотивів неправдивих показань;
- використання позитивних якостей, емоційної напруженості особи;
- оголошення викриваючих показань, експертних висновків;
- використання фактора раптовості [23];
- повторний допит із обмеженим колом питань, їх деталізацією та уточненнями, встановленням суперечностей та їх навмисного характеру [20, с. 258].

У разі висування допитуваним алібі, ефективним буде проведення допиту вдвох. Інший слідчий або оперативний працівник матиме можливість, за сприятливих умов, оперативно відлучитися для розвідопитування осіб, на яких посилається підозрюваний, огляду місцевості, предметів і документів, що можуть містити ознаки посилок відповідно до алібі чи виконати інші дії, можливі за конкретних обставин.

Корисним для подолання протидії розслідуванню буде встановлення та відокремлення від особового складу лідера кругової поруки. Необхідно з'ясувати роль та значення фігурантів кругової поруки, виявити її більш пасивних членів та молодших за віком і за часом перебування у певній мікрогрупі, а також тих, які зазнали побиття, образ, приниження з боку лідера протидії або його оточення [24, с. 84]. Таких осіб належить захистити, оперативно перевести в інший підрозділ, а за необхідності – в іншу військову частину. Якщо такі військово-службовці відчують надійний захист та піклування правоохоронців, то будуть більше схильні до співпраці і викриття обставин кругової поруки та інших форм протидії.

У новому Кримінальному процесуальному кодексі (КПК) України від 13.04.2012 поза межами процесуального закріплення залишилися актуальні положення, зокрема щодо виявлення причин та умов, які сприяли вчиненню злочину, а також подання слідчого про вжиття заходів для їх усунення, що були передбачені у попередньому КПК України від 28.12.1960. Ця проблема складала предмет наукових дискусій

у широкому колі науковців та практиків і пропозицій щодо внесення відповідних змін та доповнень до чинного КПК України [15, с. 201, 205, 264–265, 268–277]. Але відсутність таких доповнень до чинного КПК України не є підставою для нез'ясування слідчим обставин, які сприяли вчиненню злочину.

По-перше, з'ясування таких причин і умов відповідає вимогам ст. 2 КПК України, зокрема, щодо повноти досудового розслідування.

По-друге, з'ясування таких важливих обставин, як сприяння вчиненню злочину, а подекуди й приховування події злочину чи протидії його розслідуванню як таких, що мають значення для кримінального провадження, якісно би доповнило перелік й інших обставин, які також підлягають встановленню, правовій оцінці і доказуванню відповідно до ст. 91 КПК України.

По-третє, з'ясовані слідчим причини й умови, які сприяли вчиненню, приховуванню, а в подальшому – протидії розслідуванню злочину, стануть важливим інформаційним підґрунтям для ефективної реалізації заходів профілактичного характеру, а саме заходів індивідуального та загального характеру. Останні передбачають лекції, бесіди, виступи на правову тематику, комплексні заходи для офіцерського складу, організацію виїзних судових засідань, опитування військово-службовців. Неабияке значення матимуть виступи у засобах масової інформації, використання мультимедійних форм її представлення для осучаснення та оптимізації профілактичних заходів.

Висновки. Відповідно до статистичних даних, спостерігається високий рівень злочинності серед військовослужбовців, зокрема й насильницьких злочинів, серед яких найбільш типовими є порушення статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями. Ця обставина несприятливо впливає на рівень бойової готовності й боєздатності військ, що надзвичайно важливо у складних умовах збройної агресії проти України з боку Російської Федерації.

За сучасних умов державного будівництва перед науковцями та практиками постає важливе завдання забезпечення ефективної діяльності правоохоронних органів щодо виявлення, розкриття, розслідування й попередження військових злочинів, серед яких високий рівень латентності. Системною є й практика з боку військового керівництва приховувати злочини серед підлеглих, а отже, й протидіяти їх розкриттю та розслідуванню для уявної показовості дисципліни й правопорядку у військах.

Діяльність правоохоронних органів у Збройних силах України також ускладнена низкою об'єктивних та суб'єктивних факторів, зокрема експансією ще у радянські часи кримінальної субкультури у військові колективи, на підґрунті якої серед особового складу військових підрозділів типовими досі може залишатися кругова порука, різні способи протидії розслідуванню, протиправні форми впливу на позитивно налаштованих військовослужбовців.

Нейтралізації та подоланню кругової поруки й інших форм протидії досудовому розслідуванню військових злочинів та їх негативних наслідків сприятиме системне застосування запропонованих у статті наукових рекомендацій, які ґрунтуються на положеннях криміналістики, кримінального процесу, кримінального права, кримінології, психології тощо.

Велике значення у цьому процесі матиме проведення суб'єктом досудового розслідування профілактичних заходів індивідуального та загального характеру з оптимальним застосуванням сучасних інформаційних технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Відом. Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Генеральна прокуратура України. Офіційний сайт. URL : <https://www.gp.gov.ua/ua/news.html>.
3. Бодасєвський В. П. Кримінальна відповідальність військовослужбовців за корисливі посягання на військове майно (ст. 410 КК України) : автореф. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право ; Класич. приват. ун-т. Запоріжжя, 2010. 16 с.
4. Бондарев В. В. Насильство серед військовослужбовців (поняття, характеристика, причини та попередження). Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2002. 272 с.
5. Воєвода А. Г. Основні положення методики розслідування злочинів, пов'язаних з порушенням правил водіння або експлуатації військових машин : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативнорозшукова діяльність. Київ, 2014. 253 с.
6. Давиденко В. В. Методика розслідування самовільного залишення військової частини або місця служби : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативнорозшукова діяльність. Київ, 2015. 322 с.
7. Дячук С. І. Юридична природа виконання наказу ; кримінально-правова оцінка діяння особи, що віддала чи виконала протиправний наказ : автореф. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. Київ, 2000. 16 с.
8. Пузиревський Є. Б. Запобігання військовим злочинам. Х. : Ніка Нова, 2011. 176 с.
9. Сенько М. М. Кримінальна відповідальність за самовільне залишення військової частини або місця служби : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. Київ, 2005. 20 с.
10. Ткачук О. С. Судове слідство у кримінальних справах про насильство серед військовослужбовців. Київ : КНТ, 2007. 172 с.
11. Хавронюк М. І., Дячук С. І., Мельник М. І. Військові злочини : коментар законодавства ; відп. ред. М. Д. Дрига, В. І. Кравченко. Київ : А.С.К., 2003. 272 с.
12. Шамрай В. О. Військові формування та військова служба (організаційно-правові та управлінські аспекти). Київ : Вид-во «КВІЦ», 1998. 225 с.
13. Абрамин В. Н. Криміналістика. М. : Воєн. Краснознам. ин-т, 1983. 455 с.
14. О всеобщей воинской обязанности : Закон СССР от 12 окт. 1967 г. Ведом. Верховного Совета СССР. 1967. № 42. С. 552.
15. Давиденко В. С. Основи методики розслідування злочинів, пов'язаних з порушенням статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями за відсутності відносин підлеглості : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 – кримінальний

- процес та криміналістика; судова експертиза; оперативнорозшукова діяльність. Київ, 2006. 313 с.
16. Пирожков В. Ф. Криминальная психология. М. : Ось-89, 2001. 704 с.
 17. Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України. 24 берез. 1999 р. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/go/548-14>.
 18. Антонян Ю. М., Эминов В. Е., Кудрявцев В. Н. Личность преступника. СПб. : Изд-во «Юрид. центр Пресс», 2004. 366 с.
 19. Шехавцов Р. М. Форми та способи протидії розслідуванню злочинів і засоби їх подолання : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза. Київ, 2003. 20 с.
 20. Александренко О. В. Криміналістичні проблеми подолання протидії розслідуванню : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.09 – кримінальний процес і криміналістика; судова експертиза. Київ, 2004. 20 с.
 21. Криминалистическое обеспечение раскрытия и расследования корыстно-насильственных преступлений ; под ред. проф. В. П. Лаврова. М. : ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2003. 126 с.
 22. Бахин В. П., Когамов М. Ч., Карпов Н. С. Допрос на предварительном следствии (уголовно-процессуальные и криминалистические вопросы). Алматы : Оркениет, 1999. 208 с.
 23. Игнатъев М. Е. Фактор внезапности, его процессуальное и криминалистическое значение для расследования преступлений. М. : Юрлитинформ, 2004. 144 с.
 24. Давиденко В. С. Проблеми подолання протидії розкриттю та розслідуванню протиправного заволодіння військовим майном військовими службовими особами. Наше право. 2013. № 10. С. 81–85.

Стаття надійшла до редакції 17.10.2017.

Davydenko V. Overcoming of the counteraction to the investigation of violent crimes among militaries.

Background. According to Article 17 of the Constitution of Ukraine, the defence of Ukraine and protection of its sovereignty, territorial integrity and inviolability shall be entrusted to the Armed Forces of Ukraine. The issue of ensuring high combat readiness and combat capability of troops is extremely important in the context of the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine. Legal scientists faced a complex task of solving the problems of investigating military crimes, developing forensic means of influence to overcome the counteraction to the investigation of crimes among militaries.

Analysis of recent researches and publications. Separate issues of scientific support for the investigation of military crimes became the subject of research by V. P. Bodaievskiy, V. V. Bondariyev, A. H. Voievoda, V. S. Davydenko, V. V. Davydenko, S. I. Diachuk, Ye. B. Puzyrevskiy, M. M. Senko, O. S. Tkachuk, M. I. Khavroniuk, V. O. Shamryi and others. However, the above works do not give a detailed account of the issue of overcoming the counteraction to the investigation of military crimes, the causes, conditions and circumstances contributing to this form of counteraction.

The ***aim*** to examine the problems and formulate proposals for the optimal overcoming of the counteraction to the investigation of violent crimes among militaries.

Materials and methods. The research methodology rests upon a set of philosophical, general scientific and special approaches, principles and methods of cognition. In the process of work, the following methods were used: dialectical, formal-dogmatic, comparative legal methods, the method of structural and system analysis.

The provisions and conclusions of the article are based on empirical research, personal observations, practical experience of the author in the system of the military prosecutor's offices, the examination of academic papers, analysis of legal literature and legislative acts.

Results. *The increase in crime among militaries negatively affects the level of combat readiness in conditions of armed aggression against Ukraine. The military command is inclined to conceal crimes among its subordinates, to counteract their detection and investigation, to maintain a conspiracy of silence, which results in a high level of latency in military crimes. Unfavorable is the expansion of criminal subculture among military groups. The typical forms of such counteraction are also hindering the establishment of the causes and conditions that contributed to their commission.*

The effective forms of the investigator's preventive work would be both individual and general prevention, however the new Criminal Procedure Code of Ukraine does not envisage any provisions of preventive nature.

Conclusion. *The increase in crime among militaries adversely affects the combat capability of troops, which is extremely important in the face of armed aggression against Ukraine by the Russian Federation. The challenge faced by scientists and practitioners is to ensure the effective work of the law enforcement agencies with regard to the investigation of military crimes, which have a high level of latency. This is not uncommon for the command to conceal crimes among the subordinates, to counteract detection and investigation thereof. The activity of the law enforcement agencies is also complicated by a number of objective and subjective factors, a criminal subculture in the military groups and a conspiracy of silence.*

The counteraction to the investigation of crimes would be promoted by the application of the scientific recommendations suggested in the article, which are based on the provisions of forensic science, criminal procedure, criminal law, criminology and psychology. Important in this process would also be the preventive measures with the optimal utilization of modern information technology.

Keywords: countering the pre-trial investigation, conspiracy of silence, violent crimes, non-statutory relations, concealment of crimes, investigation situation, preventive work of the investigator.

REFERENCES

1. Konstytucija Ukrai'ny : Zakon Ukrai'ny vid 28.06.1996 № 254k/96-VR. Vidom. Verhovnoi' Rady Ukrai'ny. 1996. № 30. St. 141.
2. General'na prokuratura Ukrai'ny. Oficijnyj sajt. URL : <https://www.gp.gov.ua/ua/news.html>.
3. Bodajevs'kyj V. P. Kryminal'na vidpovidal'nist' vijs'kovosluzhbovciv za koryslyvi posjagannja na vijs'kove majno (st. 410 KK Ukrai'ny) : avtoref. ... kand. juryd. nauk : 12.00.08 – kryminal'ne pravo ta kryminologija; kryminal'no-vykonavche pravo ; Klasych. pryvat. un-t. Zaporizhzhja, 2010. 16 s.
4. Bondarjev V. V. Nasyt'stvo sered vijs'kovosluzhbovciv (ponjattja, harakterystyka, prychny ta poperedzhennja). Kyi'v : Kyi'v. nac. torg.-ekon. un-t, 2002. 272 s.
5. Vojevoda A. G. Osnovni polozhennja metodyky rozsliduvannja zlochyniv, pov'jazanyh z porushennjam pravyl vodinnja abo ekspluatacii' vijs'kovyh mashyn : dys. ... kand. juryd. nauk : 12.00.09 – kryminal'nyj proces ta kryminalistyka; sudova ekspertyza; operatyvnorozshukova dijalt'nist'. Kyi'v, 2014. 253 s.
6. Davydenko V. V. Metodyka rozsliduvannja samovil'nogo zalyshehennja vijs'kovoi' chastyny abo miscja sluzhby : dys... kand. juryd. nauk : 12.00.09 – kryminal'nyj proces ta kryminalistyka; sudova ekspertyza; operatyvnorozshukova dijalt'nist'. Kyi'v, 2015. 322 s.
7. Djachuk S. I. Jurydychna pryroda vykonannja nakazu ; kryminal'no-pravova ocinka dijannja osoby, shho viddala chy vykonala protypravnyj nakaz : avtoref. ... kand. juryd. nauk : 12.00.08 – kryminal'ne pravo ta kryminologija; kryminal'no-vykonavche pravo. Kyi'v, 2000. 16 s.

8. Puzyrevs'kyj Je. B. Zapobigannja vijs'kovym zlochynam. H. : Nika Nova, 2011. 176 s.
9. Sen'ko M. M. Kryminal'na vidpovidal'nist' za samovil'ne zalyshennja vijs'kovoi' chastyny abo miscja sluzhby : avtoref. dys... kand. juryd. nauk : 12.00.08 – kryminal'ne pravo ta kryminologija; kryminal'no-vykonavche pravo. Kyi'v, 2005. 20 s.
10. Tkachuk O. S. Sudove slidstvo u kryminal'nyh spravah pro nasytstvo sered vijs'kovosluzhbovciv. Kyi'v : KNT, 2007. 172 s.
11. Havronjuk M. I., Djachuk S. I., Mel'nyk M. I. Vijs'kovi zlochyny : komentar zakonodavstva ; vidp. red. M. D. Dryga, V. I. Kravchenko. Kyi'v : A.S.K., 2003. 272 s.
12. Shamraj V. O. Vijs'kovi formuvannja ta vijs'kova sluzhba (organizacijno-pravovi ta upravlins'ki aspekty). Kyi'v : Vyd-vo «KVIC», 1998. 225 s.
13. Abramyn V. N. Kriminalistika. M. : Voen. Krasnoznam. in-t, 1983. 455 s.
14. O vseobshhej voinskoj objazannosti : Zakon SSSR ot 12 okt. 1967 g. Vedom. Verhovnogo Soveta SSSR. 1967. № 42. S. 552.
15. Davydenko V. S. Osnovy metodyky rozsliduvannja zlochyniv, pov'jazanyh z porushenjam statutnyh pravyl vzajemovidnosyn mizh vijs'kovosluzhbovcjamy za vidсутnosti vidnosyn pidleglosti : dys. ... kand. juryd. nauk : 12.00.09 – kryminal'nyj proces ta kryminalistyka; sudova ekspertyza; operatyvnorozshukova dijial'nist'. Kyi'v, 2006. 313 s.
16. Pirozhkov V. F. Kryminal'naja psihologija. M. : Os'-89, 2001. 704 s.
17. Pro Statut vnutrishn'oi' sluzhby Zbrojnyh Syl Ukrai'ny. 24 berez. 1999 r. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/go/548-14>.
18. Antonjan Ju. M., Jeminov V. E., Kudrjavcev V. N. Lichnost' prestupnika. SPb. : Izd-vo «Jurid. centr Press», 2004. 366 s.
19. Shehavcov R. M. Formy ta sposoby protydii' rozsliduvannju zlochyniv i zasoby i'h podolannja : avtoref. dys... kand. juryd. nauk : 12.00.09 – kryminal'nyj proces ta kryminalistyka; sudova ekspertyza. Kyi'v, 2003. 20 s.
20. Aleksandrenko O. V. Kryminalistychni problemy podolannja protydii' rozsliduvannju : avtoref. dys... kand. juryd. nauk : 12.00.09 – kryminal'nyj proces i kryminalistyka; sudova ekspertyza. Kyi'v, 2004. 20 s.
21. Kriminalisticheskoe obespechenie raskrytija i rassledovanija korystno-nasil'stvennyh prestuplenij ; pod red. prof. V. P. Lavrova. M. : JuNITI-DANA, Zakon i pravo, 2003. 126 s.
22. Bahin V. P., Kogamov M. Ch., Karpov N. S. Dopros na predvaritel'nom sledstvii (ugolovno-processual'nye i kriminalisticheskie voprosy. Almaty : Orkeniet, 1999. 208 s.
23. Ignat'ev M. E. Faktor vnezapnosti, ego processual'noe i kriminalisticheskoe znachenie dlja rassledovanija prestuplenij. M. : Jurlitinform, 2004. 144 s.
24. Davydenko V. S. Problemy podolannja protydii' rozkryttju ta rozsliduvannju protypravnogo zavolodinnja vijs'kovym majnom vijs'kovymy sluzhbovymy osobamy. Nashe pravo. 2013. № 10. S. 81–85.